

1. Předmluva

Dnes již není pochyb o významu skladatelského díla Františka Xavera Brixiho, které si v druhé polovině 18. stol. a na počátku 19. stol. vytvořilo nezastupitelné místo především v oblasti katolické duchovní hudby. Mezinárodní badatelské aktivity potvrdily přítomnost jeho skladeb v mnoha evropských hudebních fondech, kde se však často setkáváme s nejrůznějšími problémy včetně stálých pochybností o tom, zda se v tom či onom konkrétním případě skutečně jedná o jeho dílo, či o skladbu jiného autora. V současnosti jsme svědky celé řady edičních záměrů, které končí vydáváním dalších a dalších partitur Brixiho duchovních či orchestrálních děl. Je třeba připomenout, proč k tomu dochází, a proč právě nyní. Skladby velikánů světové klasické hudby, J. Haydna, W. A. Mozarta a L. v. Beethovena byly již zpřístupněny v mnoha souběžně realizovaných edicích a v knihovnách i na knižním trhu jsou dokonce k dispozici vědecky pojatá souborná vydání jejich hudebních děl včetně rozsáhlých tematických katalogů. Avšak potřeba dalšího rozvíjení hudebního repertoáru a snaha po objevování a uvádění dosud neznámých skladeb z minulých století obrátila pozornost ke skladatelům, kteří sice stojí v jejich stínu, ale na druhé straně přinášejí svým tvůrčím odkazem nezanedbatelné umělecké hodnoty a dokáží jimi oslovit i dnešního posluchače. Mezi takové patří i F. X. Brixí. S růstem zájmu o jeho skladatelský odkaz a současně i s nutností identifikace obrovského množství anonymních či sporných autorských údajů, obsažených v historických hudebních sbírkách a fondech, vznikla potřeba podrobného přehledu o díle tohoto mimořádně nadaného českého umělce, tedy požadavek na vytvoření tematického katalogu jeho skladeb. Realizace takového záměru nebyla jednoduchá a koncepce, která se nakonec osvědčila jako jediná možná, vyplynula z geneze a dlouholetého průběhu katalogizačních prací, jejichž výsledek je obsahem tohoto spisu. S tím spojené časové nároky byly ovlivněny nejenom šíří záběru sledovaných hudebních pramenů, ale kupodivu také vývojem českého politického klimatu.

Záměr vytvořit tematický katalog skladeb F. X. Brixiho vznikl v roce 1956, kdy jsem se poprvé, jako dvacetiletý student, setkal s varhanním koncertem F-dur (dnes Nov. Xb:3). Dílo mne natolik zaujalo, že již nebylo daleko k otázce: *Co ten Brixí ještě složil?* Hudební antikvariát v pražské Skořepce mi za těžko ušetřené peníze poskytl partituru tiskem vydané Brixiho pastorální mše (dnes Nov. Ia:28), jejíž přečtení posílilo můj zájem hledat jeho skladby dál. V té době vydaná Buchnerova publikace *Hudební sbírka Emiliána Trolidy* se pak stala svým oddílem, uvádějícím skladby Brixíů (dále *brixiana*), základem budoucího tematického katalogu.¹ Tehdy jsem si vůbec neuvědo-

¹ Srovnej Buchner 1954.

mil co mne čeká, i když na otázku po F. X. Brixim mi můj přítel, dnes již zesnulý choregent pražského svatojakubského kůru Josef Hercl odpověděl: *Bixi – to je džungle*.

Pro tehdejší komunistickou kulturní politiku byla duchovní hudba a s ní související problematika českého 18. stol. zcela postradatelnou a dokonce i nežádoucí doménou. Nemělo tedy smysl se katalogizaci věnovat profesně, neboť i oficiální hudební věda směřovala jinam a těch několik specialistů, zaměřených na českou předsmetanovskou hudbu, mělo již své vyhraněné zájmy. A právě ti z nich, kteří byli v druhé polovině padesátých let 20. stol. soustředěni na univerzitní katedře hudební vědy pražské filosofické fakulty, mi velice pomohli. Především odbornými radami, a zvláště pak přátelským povzbuzením k této zdánlivě nevděčné a v tehdejší době nikým nepožadované práci.²

Velmi rychle se ukázalo, že soupis je třeba rozšířit i na skladby ostatních skladatelů a hudebníků z rodiny Brixíů, neboť absence křestních jmen na četných dílech počala katalogizační práce značně komplikovat. Spletité problémy, související především s existencí nejrůznějších opisů a s mnoha úpravami brixian, si pak vyžádaly alfa-numerickou transformaci všech nalezených témat; jí odpovídající kartotéky (později počítačové databáze) počaly celý problém identifikace originálního znění skladeb členů rodiny Brixíů účinně vyjasňovat. Vzhledem k četným omylům v autorských údajích bylo třeba sledovat i širší okruh skladatelů, jejichž díla se prolínala s brixianami (např. K. Loose, J. L. Oehlschlägela, F. X. Pokorného, J. G. Zechnera a celé řady dalších). Tak vznikly velmi rozsáhlé alfa-numerické databáze nebrixian, uložených na kostelních kůrech, v muzeích a archivech.³

V roce 1956 také započala realizace soupisu hudebních pramenů na území tehdejší ČSSR, jejíž výsledky postupně zpřístupňoval Souborný hudební katalog (Catalogus artis musicae in Bohemia et Moravia cultae).⁴ Spolupráce s Mezinárodním soupisem hudebních pramenů (Répertoire International des Sources Musicales – RISM) pak velmi brzy ukázala, že recepce brixian se v 18. a 19. stol. neomezila pouze na české země, ale i v zahraničí byla daleko intenzivnější a rozsáhlejší, než se původně předpokládalo. Tím se přirozeně katalogizace zkomplikovala, protože bez oficiálního zázemí a navíc ještě v oblasti duchovní hudby neměly tehdejší státní orgány žádný důvod k tomu, aby mi umožnily studium zahraničních hudebních materiálů. Proto se mé katalogizační úsilí soustředilo především na hudební prameny, dostupné v Československé socialistické republice. Byla to v podstatě velmi radostná práce, kdy jsem na zaprášených a opuštěných kostelních kůrech viděl mnohé a na zapadlých farách či v archivech a muzeích poznal řadu vzácných a ušlechtilých lidí.

Sedmdesátá léta minulého století přinesla do katalogizačních prací širší zájem odborné veřejnosti. Množily se dotazy a přicházely především ze zahraničí, zvláště pak z Bavorska, Polska a Rakouska. Důsledkem tohoto zájmu bylo zpracování hesel o rodině Brixíů, určené mezinárodním encyklopediím *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* a *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*.⁵

Po roce 1989 bylo možno prostřednictvím elektronických medií využívat soupisové databáze RISM A/II, avšak takto získané údaje byly v mnoha případech pro katalogizaci málo podrobné a mnohdy i značně nespolehlivé. Současně sílil tlak na dokončení

² Blíže Novák 2001.

³ Mnohé z nich zachycují dnes neznámé, nebo již neexistující soubory hudebnin.

⁴ Blíže Pešková 1982.

⁵ První vydání obou hesel: MGG (1973) a Grove (1980).

katalogu, množily se dotazy a stále více narůstala potřeba studia četných zahraničních fondů. A tak teprve roku 2006, po získání grantu České grantové agentury, bylo možno řadu neznámých zahraničních pramenů důkladně zpracovat. Tím také byly vytvořeny reálné předpoklady pro dokončení katalogu a jeho publikaci.

Tematický katalog brixian. Skladatelské dílo Františka Xavera Brixiho, Šimona Brixiho a ostatních hudebníků z rodiny Brixů zachycuje evidenci brixian do 31. prosince roku 2012. Pozdější zjištění již nejsou, až na malé výjimky, do něj zahrnuta, avšak na druhé straně katalog popisuje i řadu dnes unikátních notových materiálů, které již nejsou k dispozici. Zmizely nejenom před rokem 1989, tedy v době, kdy o ně nebyl vůbec žádný zájem, ale i po tomto roce, kdy se naopak o ně projevil mezi antikváři mimořádný zájem. Navíc při uplatňování restitučních nároků mnohdy došlo k významným přesunům celých archivních fondů, sbírek i jednotlivin; pokud je bylo možno identifikovat, byly zahrnuty i do katalogu. V této souvislosti je třeba poznamenat, že některé důležité sbírky historicky vzácných hudebnin se po návratu do soukromého vlastnictví staly z nejasných důvodů nepřístupné. Tematický katalog brixian na ně odkazuje neúplnými informacemi, získanými před rokem 1989, kdy byly volně přístupné v archivních či muzejních institucích.⁶

Každé systematické zpracování rozlehlého a nepřehledného souboru skladeb je vždy neúplné, a to platí i o katalogu brixian. Zachycuje výsledky hudebních aktivit z 18. a počátku 19. stol., zaměřené především do oblasti duchovní hudby, u nichž se autorské údaje nepovažovaly za příliš důležité, a právě tento fenomén zkomplikoval jejich dnešní identifikaci. Proto nelze vyloučit, že se objeví ještě další skutečná či domnělá brixiana; ta však budou patřit až do reedice dnes předkládaného díla. Katalog může obsahovat i mnohé nepřesnosti či omyly a v této souvislosti prosím uživatele o trpělivou shovívavost a o jejich sdělení; pomohou ku zlepšení jeho dalšího vydání.

V závěru předmluvy bych chtěl poděkovat všem, kteří se mnou přímo spolupracovali, či jiným způsobem přispěli k realizaci předkládaného katalogu. Bylo jich velmi mnoho a nelze je všechny vyjmenovat. Především je však třeba vyslovit upřímný dík Ing. V. Altnerovi, který v počátečních fázích katalogizace nejednou přispěl k jejich zdárnému průběhu. Po rozsáhlých fondech Českého muzea hudby v Praze mne vždy ochotně provázeli archiváři PhDr. O. Pulkert, † PhDr. E. Hradecký, DrSc, † PhDr. M. Ruttová a v závěrečných fázích katalogizace pak PhDr. M. Kabelková. V Ústavu dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně to byli prof. PhDr. J. Sehnal, CSc a PhDr. Fr. Malý, ve Slovenském národním muzeu PhDr. D. Múdra, DrSc a Mgr. S. Urdová, PhD. Nelze pominout pracovníky Ústavu pro hudební vědu pražské filozofické fakulty a později ČSAV, PhDr. J. Bužgu, CSc, † PhDr. E. Mikanovou, CSc, † PhDr. M. Poštolku, CSc, doc. PhDr. T. Volka a prof. PhDr. J. Gabrielovou, DrSc. Mnohé doklady o skladbách F. X. Brixiho mi poskytli Dr. R. Münster z Bayerische Staatsbibliothek München, Univ.-Doz. Mag.art. Dr.phil. H. Herrmann-Schneider a Dr. Mag.art. F. Gratl z Institut für Tiroler Musikforschung Innsbruck. Svými bohatými vědomostmi a především nevšedním zájmem provázeli katalogizační práce † PhDr. J. Berkovec, CSc, † Mons. prof. J. Poul a MgA. R. Hugo; některých prací s alfa-numerickými databázemi incipitů a korekturami se vždy s nevšední ochotou ujala Dr. L. Rivolová a latinské texty korigovala † prof. M. Dejdarová. Zvláštní dík pak nakonec patří paní Mgr. Z. Petráš-

⁶ Mezi takové patří např. hudební archiv pražských křížovníků s červenou hvězdou.

kové z Národní knihovny ČR, která vždy s ochotou realizovala má, někdy neskromná přání. Je třeba připomenout i Grantovou agenturu České republiky, s jejíž finanční podporou proběhl závěr katalogizačních prací, zaměřený především na studium v četných zahraničních fondech.⁷ Nakladatelství Koniasch Latin Press, vedené PhDr. J. K. Kroupou, se pak ochotně ujalo vydání tohoto tematického katalogu brixian.

Obzvláštní dík patří mé rodině, jež mi vždy poskytovala dostatečně klidné zázemí pro zdánlivě nekončící práce a především synu Michalovi, který velmi ochotně řešil časté problémy s informačními technologiemi, výpočetní technikou a provázel mne na některých zahraničních cestách za brixianami jako spolehlivý řidič.

Soli Deo Gloria.

V Praze na Rokosce 17. května 2016.

Vladimír Novák

⁷ Grantové projekty GAČR : 408/06/0505 a 408/08/0471.